

ANOJKONYMIA V SPOLOČENSKOM A KULTÚRNOM KONTEXTE*

Kľúčové slová: anojkonymum (terénny názov), anojkonymická lexika, digitálna databáza, slovník, počítačové spracovanie, kultúrno-spoločenské využitie

ANOJKONYMUM — TERÉNNY NÁZOV — MIKROTOPONYMUM

Anojkonymum je medzinárodný termín, ktorý sa používa hlavne v slovenskej a českej, prípadne v nemeckej onomastike, aj keď má i inojazyčné ekvivalenty¹, na označenie názvov nesídelných objektov. Podľa slovanských príručiek onomastických termínov sa anojkonymá definujú ako „názvy neživých prírodných objektov a javov na Zemi a tých človekom vytvorených objektov na Zemi, ktoré nie sú určené na bývanie a sú v krajine pevne fixované“ (Svoboda a ďal., 1973, s. 62; 1983, s. 107). Zaraďujú sa sem *hydronymá* (vodné názvy), *oronymá* (názvy geografického reliéfu), *chotárne názvy* (názvy hospodársky využívaných objektov), *speleonymá* (názvy jaskýň), *hodonymá* (názvy dopravných ciest) a skupina objektov a javov, ktoré nie sú určené na bývanie, napr. kameň, Božie muky, výšková kóta², kaplnka ap. V posledných rokoch sa v slovenskej onomastike zaužíval domáci termín *terénny názov*³. V minulosti sa v priebehu

* Príspevok je jedným z výstupov vedeckej úlohy „Výskum lexiky slovenských terénnych názvov — 2. Etapa“ (č. 2/0021/17) grantovej agentúry Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied VEGA.

¹ Po česky *anoikonymum*, po poľsky *anojkonim*, po ukrajinsky *аноїконім*, po bielorusky *анайконім*, po srbsky, po chorvátsky a po slovinsky *anojkonim*, po macedónsky *anojkonim*, po nemecky *Anoikonym* a po anglicky *anoikonym* (Svoboda a ďal., 1983, s. 107; Gałkowski 2012). V ruskej onomastike sa termín *аноїконим* definoval ako „názov nesídelného objektu, ktoré vytvoril človek“ (Svoboda a ďal., 1983, s. 107).

² Patria sem aj názvy tzv. trigonometrických bodov, ale tieto body sa už v súčasnosti nepoužívajú.

³ Pôvodne sa termín *terénny názov* používal len pre oronymá, ale rozšíril svoj obsah. Domáci termín pre anojkonymum je v češtine *pomístní jméno*, v poľštine *nazwa terenowa*, v chorváčtine *zemljišno ime*, v slovinčine *ledinsko ime*, v macedónčine *месно име*, v bulharčine *местностно име* (Svoboda a ďal., 1983, s. 107).

vývinu slovenskej onomastiky používali z češtiny prevzaté termíny *pomiestne meno*, *pomiestny názov* a termíny *chotárny názov* a *mikrotoponymum*, ktoré sa z rozličných dôvodov nevžili pre tento druh onymie. Termín chotárny názov bol príručka, a preto sa zaužíval len na pomenovanie hospodársky využívaných objektov. Termín mikrotoponymum (angl. *microtoponym*, *minor name*), ktorý sa v slovenskej onomastike používal len krátku dobu⁴, ale v slovanskej a najmä v medzinárodnej onomastickej terminológii je ustálený dodnes, terminologická skupina Medzinárodného komitétu onomastických vied (The International Council of Onomastic Sciences) definovala ako „vlastné meno menších objektov, ako sú polia, pasienky, ohrady, kamene, močiare, rašeliniská, priekopy atď., ktoré obvykle lokálne používa limitovaná skupina ľudí, napr. *Lange Wiese* (lúka), *Further Piece* (pole)“⁵. Toponymá sa delia na *ojkonymá* a *anojkonymá* podľa príznaku sídelnosť — nesídelnosť, zatiaľ čo na základe veľkosti toponymických objektov, ktoré pomenúvajú, a súčasne z hľadiska používateľov týchto názvov a ich uhla pohľadu sa rozdeľujú na *makrotoponymá* a *mikrotoponymá*. Atribút veľkosti je však diskutabilný, pretože sa nedefinovali presné hranice veľkosti a dĺžky objektu, na základe ktorých by sa mohol zaradiť do jednej zo skupín. Veľkosť objektu sa ani nedá stotožniť s jeho významnosťou, pretože veľký objekt nemusí vždy byť aj významný a naopak.

ČESKÉ ANOJKONYMICKÉ SLOVNÍKY

Anojkonymia sa spracúva formou slovníka z celého územia Českej republiky v rámci dvoch projektov. Celý anojkonymický materiál z českého územia (aj z územia Moravy a českého Sliezska), ktorý sa získal súpisnou akciou⁶ v rokoch 1963–1989, sa zdigitalizoval. Konceptiu spracovania anojkonymickej lexiky formou toponomastikonu, v ktorom východiskom stavby hesla je lexéma a jej výskyt v názvoch, publikovali členovia onomastického oddelenia Ústavu pro jazyk český ČSAV v Prahe a v Brne v r. 1980.

Na onomastickom pracovisku Ústavu pro jazyk český AV ČR v Prahe sa zbieralo 500 000 názvov, z ktorých L. Olivová-Nezbedová a J. Matúšová na základe lingvistickej analýzy zistili 45 000 lexikálnych jednotiek a vypracovali „Index lexikálních jednotek pomístních jmen v Čechách“ (1991a) a „Retrográdní

⁴ Bližšie pozri: Majtán, 1976, novšie: Valentová, 2009a; Krško, 2009.

⁵ V angličtine, v nemčine a vo francúzštine dostupné z: <http://icosweb.net/drupal/terminology> (cit. 25. 12. 2016). Zoznam kľúčových termínov sa bude postupne rozširovať o ďalšie jazyky a termíny.

⁶ Bližšie o súpisnej akcii a súpisu anojkonymie v Českej republike pozri: L. Olivová-Nezbedová, 1995; Šrámek 2010.

index lexikálnych jednotek pomístních jmen v Čechách“ (1991b). Predbežný výskum anojkonymického materiálu vyústil do kolektívnej monografie autoriek L. Olivovej-Nezbedovej, M. Knappovej, J. Malenínskej a J. Matúšovej „Pomístní jména v Čechách“, s podtitulom „O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest“ (1995). Konceptia slovníka s ukázkovými heslami a mapami vyšla v r. 2000 ako úvodný zväzok „Slovníka pomístních jmen v Čechách“. Počítačové spracovanie sa stalo len nástrojom, pomôckou pri koncipovaní tradičného slovníka, keďže v čase prípravy koncepcie boli obmedzené možnosti digitálneho spracovania. Prvých 5 častí slovníka vyšlo knižne: I (A) 2005, II (B–Bau) 2006, III (Bav–Bíd) 2007, IV (Big–Bož) 2008, V (Bra–Buc) 2009, ďalšie slovníkové heslá sa postupne uverejňujú v elektronickej podobe na internetovej stránke Ústavu pro jazyk český AV ČR⁷. V súčasnosti sa koncipujú heslá, ktoré sa začínajú na písmeno C.

Pracovníčky dialektologického oddelenia Ústavu pro jazyk český AV ČR v Brne pod vedením M. Šípkovej v spolupráci s Fakultou informatiky Masarykovej univerzity v Brne vyvinuli špeciálne pre tento typ slovníka digitálnu databázu, ktorá tvorí podklad nielen pre tradičný knižný slovník, ale hlavne pre spracovanie anojkonymie formou digitálneho interaktívneho slovníka⁸. K dispozícii majú kartotéku anojkoným z Moravy a Sliezska s asi 225 000 kartoteknými lístkami (výsledky zo súpisnej akcie; kartotéka sa znovu doplňovala od r. 2005). R. Šrámek a J. Pleskalová zostavili rukopisný heslár „Index hesiel slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku“ (1993), ktorý obsahuje 33 000 heslových slov. Súpisu anojkonymie, jej digitalizácii, koncepcii elektronickeho i tradičného knižného slovníka, jeho využitiu, možnostiam mapového spracovania, ktoré program umožňuje, a ukázkovým heslám je venované 1. číslo 51. ročníka časopisu „Acta onomastica“ (2010)⁹. Skoncipovaných je 20% hesiel z predpokladaného počtu 33 tis. (Šípková, 2010, s. 75–76). Slovníkové heslá sa postupne publikujú zatiaľ len v elektronickej podobe. Charakteristika koncepcie, heslár a skoncipované heslá po redakčných úpravách (po heslové slová začínajúce na písmeno CH) sú k dispozícii na internetovej stránke Ústavu pro jazyk český AV ČR¹⁰.

⁷ Dostupné z: http://www.ujc.cas.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Slovník_pomistnych_jmen_v_Cechach.html (cit. 3. 1. 2017).

⁸ Použitá je relačná databáza PostgreSQL, serverová časť systému je naprogramovaná v jazyku Ruby, klientská časť je realizovaná v jazykoch JavaScript a XUL za použitia produktu Mozilla, jazykom na výmenu dát medzi klientskou a serverovou časťou sú formáty založené na značkovačích jazykoch XML a RDF (Čižmárová, 2010, s. 79).

⁹ M. Šípková a L. Čižmárová koncepciu prezentovali aj na 15. polskej onomastickej konferencii v Krakove (Šípková, 2007, s. 321–324; Čižmárová, 2007, s. 325–333).

¹⁰ Dostupné z: http://www.ujc.cas.cz/elektronicke-slovniky-a-zdroje/Slovník_pomistnych_jmen_na_Morave_a_ve_Slezsku.html (cit. 3. 1. 2017).

VÝSKUM ANOJKONYMIE NA SLOVENSKU A V SLOVENSKÝCH ENKLÁVACH
V MAĎARSKU

Toponymická materiálová základňa sa vytvorila aj v oddelení dejín slovenčiny (dnes oddelenie dejín slovenčiny, onomastiky a etymológie) Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra SAV v Bratislave. Anojkonymia zo Slovenska sa získala súpisnou akciou¹¹ uskutočnenou v rokoch 1966–1975 podľa vzoru súpisnej akcie v Česku, z diplomových a seminárnych prác poslucháčov filozofických a pedagogických fakúlt (z rokov 1965–1975), z kolektívnych terénnych výskumov, ktoré boli súčasťou piatich seminárov o heuristickom výskume vlastných mien (v rokoch 1973–1977) zorganizovaných Slovenskou onomastickou komisiou, z publikácií a onomastických, jazykovedných, etnografických a iných časopisov, štúdií a článkov zhruba od 80. rokov 19. storočia do r. 1975, z ankyty Slovenskej muzeálnej spoločnosti z 90. rokov 19. storočia (z viac ako 400 obcí), z katastrálnych máp, zo Základnej mapy ČSSR 1 : 10 000 a zo Základnej mapy ČSSR 1 : 50 000 (Majtán, 1983b, s. 30). Zozbieralo sa približne 250 000 názvov, ktoré sa pod vedením M. Majtána predbežne spracovali do dvoch tradičných lístkových kartoték (podľa abecedy a podľa okresov a obcí), heslára a pracovných máp pre Atlas slovenských terénnych názvov, ktorý mal byť prirodzenou súčasťou národného Slovenského onomastického atlasu. Rukopisný heslár obsahuje 42 803 hesiel, z toho osobitne je spracovaných 13 218 apelatív a adjektív z vlastných mien. Konceptiu pripravovaného slovníka nesídlných názvov publikoval M. Majtán v štúdiách „Slovníkovo-areálové spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov“ (1983a) a „Spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov“ (1983b). Táto koncepcia však nerátala s možnosťami počítačového spracovania, ktoré v tom čase ešte neboli k dispozícii. V niekoľkých štúdiách a článkoch slovenských onomastikov, predovšetkým M. Majtána, sa analyzovali jednotlivé slová, slovné základy, odvodené slová, slovné čeľade a významové skupiny, ktoré možno nájsť zhrnuté v monografii „Z lexiky slovenskej toponymie“ (Majtán, 1996). Z oblasti anojkonymie sú významným prínosom aj monografické publikácie J. Matejčíka „Z mikrotoponymie Novohradu“ (1976), D. Choluja „Onomastika Kysúc“ (1992), M. Blichu „Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny“ (1996), I. Bohuša „Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier“ (1996) a J. Krška „Terénne názvy z Muránskej doliny“ (2001).

Jazykovedný výskum na slovenských ostrovoch¹² v Maďarsku sa v minulosti zameriaval predovšetkým na nárečia. Z týchto území však možno získať aj

¹¹ Bližšie o súpisnej akcii na Slovensku pozri Blanár, 1965/66. Dotazník je publikovaný v prílohe príspevku I. Valentovej (2013).

¹² Slovenskí osídleni sa na maďarské územie dostali po porážke osmanských Turkov v niekoľkých migračných vlnách a nanovo zakladali vyplienené osady. Najväčšia z nich, Békešská Čaba, sa stala sídlom Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku.

slovenské terénne názvy, ktoré ostali do veľkej miery nepomaďarčené na rozdiel od osobných mien, pretože boli maďarskému obyvateľstvu ťažšie „zrozumiteľné“ a sú relatívne stálejšie, keďže majú iné sociálne zaradenie. Praktické orientačné potreby brzdia voľné obmieňanie formy, lebo názov je spoločným majetkom okolia, a preto kolektív neprijíma jeho ľubovoľnú úradnú obmenu (pomadařčenie) a chýba aj nositeľ, ktorý by novú úradnú formu presadzoval (Blanár, 1950, s. 74). Najkomplexnejší výskum slovenských anojkoným z 53 osád v Maďarsku urobil V. Blanár v monografii „Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku“ (1950). Niektoré názvy a ich slovenský pôvod skúmali napríklad J. Stanislav (1948), K. Palkovič (1957) a Š. Ondruš (1986a, b). Terénne názvy z obce Čiv analyzoval A. Mihalovič (1987) a z obce Vaňarec I. Valentová (2016). Anojkonymiu z lokalít so slovenským osídlením v Maďarsku možno tiež nájsť v článkoch a štúdiách, ktoré sa priorityne nezameriavali na onomastickú charakteristiku, napr. príspevky R. Chrastinu a M. Baltižiara (2011) a R. Kustárovej (2011).

Z ostatných slovenských enkláv v zahraničí charakterizoval chotárne názvy v Báčšskom Petrovci v srbskej Vojvodine Š. Krištof (1970).

LEXIKOGRAFICKÉ SPRACOVANIE SLOVENSKÝCH TERÉNNÝCH NÁZVOV A JEHO PERSPEKTÍVY

Anojkonymia sa na Slovensku lexikograficky spracúva v rámci dvoch základných projektov pod vedením Slovenskej onomastickej komisie pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV s podporou grantovej agentúry VEGA¹³.

Výskum a spracovanie hydronymie na Slovensku prebieha podľa jednotlivých povodí veľkých tokov v rámci projektu Hydronymia Slovaciae, ktorý vychádza z metodických princípov medzinárodného projektu výskumu tečúcich a stojatých vôd Hydronymia Europaea. Základné tézy projektu publikoval M. Majtán v príspevkoch „Projekt a zásady spracovania Hydronymie Slovenska“ (1985) a „Slovenská hydronymia v slovanskom kontexte“ (1987). Podrobnejšie v osobitnej publikácii koncepciu a metodológiu priblížil J. Krško (2005). Vedeckým výstupom sú klasické knižné onomastikony, resp. hydronomastikony, v ktorých základom stavby slovníkového hesla sú názvy jedného geografického, v tomto prípade vodného objektu (denotátu)¹⁵. Po dokončení tejto úlohy sa plánuje samostatné syntetické spracovanie hydronymickej lexiky.

¹³ Vedecká grantová agentúra Ministerstva školstva SR a Slovenskej akadémie vied.

¹⁴ Publikované boli doposiaľ hydronomastikony: „Hydronimia dorzecza Orawy“ (Majtán–Rymut, 1985); „Gewässernamen im Flussgebiet des Dunajec“/„Nazwy wodne dorzecza Dunajca“ (Rymut–Majtán, 1998), v ktorej je samostatne spracovaná slovenská časť Dunajca a Popradu;

Anojkonymický materiál v Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV v Bratislave sa osobitne spracúva formou digitálnej databázy a slovníka v súlade s brnianskou koncepciou spracovania a interpretácie materiálu, ktorá využíva poznatky súčasnej onomastickej teórie a najmodernejšie digitálne prostriedky umožňujúce interaktívny prístup k materiálu, pričom pri koncipovaní hesiel sa uplatňujú vlastné zásady. Do slovníka je nutné zachytiť čo najprehľadnejšie množstvo informácií, a to nielen gramatickú, syntaktickú a slovotvornú charakteristiku, ktorá zahŕňa slovotvorný model a štruktúrne typy, ale aj sémantické príznaky, mimojazykové okolnosti, ktoré majú vplyv na vznik názvu, onymickú designáciu, obsahový, pri toponymách vzťahový model (Šrámek, 1972, s. 305), onymickú motiváciu, frekvenciu názvu a jeho areálový výskyt, výskyt hláskových variantov, zakončení v rámci paradigmy, štruktúrnych typov názvov ap., čo by v tradičnom knižnom slovníku nebolo možné urobiť exaktne. Na rozdiel od slovenských hydronomastikonov anojkonymické slovníky, ktoré sa tvoria v Prahe, v Brne a v Bratislave, sú slovníkmi apelatívnej a propriálnej lexiky, v ktorých východiskom stavby hesla je lexéma a jej výskyt v názvoch.

Do slovníka slovenských terénnych názvov sa zatiaľ nezaradila hydronymia, keďže jej spracovanie prebieha osobitne. Predpokladá sa, že po ukončení hydronymického výskumu sa zistené informácie z jednotlivých hydronomastikonov stanú súčasťou digitálnej databázy slovenských anojkoným a ich syntetické spracovanie bude prebiehať v rámci tejto koncepcie. Koncepciu a metodológiu lexikografického spracovania slovenských terénnych názvov publikovala vo viacerých štúdiách I. Valentová (2009b, 2013, 2014a, b, 2016). V súčasnosti sú skoncipované a zredigované heslá, ktoré sa začínajú na písmeno A (a–až) a digitalizujú sa názvy a koncipujú heslá na písmeno B. Súčasne sa pripravuje zverejnenie koncepcie a hesiel, ktoré sú už upravené po pripomienkach redaktorov, na internetovej stránke Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV.

Naším cieľom na rozdiel od brnianskej koncepcie spracovania terénnych názvov z územia Moravy a Sliezska nie je zisťovať synchrónny obraz terénnych názvov z polovice 20. storočia alebo zachytiť skutočný, súčasný stav objektov, ani aktuálnu funkčnosť ich názvov v komunikácii, ale zachytiť lexiku, ktorá sa v terénnych názvoch vyskytuje, resp. sa vyskytovala v minulosti, v prvom rade

„Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej“ (Sičáková, 1996); „Hydronymia povodia Ipľa“ (Majtán–Žigo, 1999), „Hydronymia povodia Turca“ (Krško, 2003), „Hydronymia povodia Nitry“ (Hladký, 2004), „Hydronymia povodia Oravy“ (Majtán–Rymut, 2006), „Hydronymia povodia Hrona“ (Krško, 2008), „Hydronymia povodia Dudváhu“ (Hladký, 2011), „Hydronymia horného povodia Váhu“ (Krško, 2011), „Hydronymia povodia Kysuce“ (Krško–Velička, 2011) a „Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy“ (Závodný, 2012), „Hydronymia severnej časti povodia Malého Dunaja“ (M. Beláková, 2014), „Hydronymia slovenskej časti povodia Hornádu“ (Goóťšová–Chomová–Krško, 2014), „Hydronymia Žitného ostrova“ (Hladký–Závodný, 2015).

pre ďalší diachrónny a synchrónny výskum anojkonymickej lexiky a slovnej zásoby slovenského jazyka.

Uvedené výsledky výskumov anojkoným v Maďarsku by mohli byť dobrým odrazovým mostíkom pre komplexný výskum slovenských terénnych názvov v Maďarsku s využitím pokynov a dotazníka, podľa ktorého sa výskum uskutočnil na Slovensku. Heuristický výskum terénnych názvov podľa dotazníka, ktorý bol použitý v súpisnej akcii, možno doplniť informáciami z katastrálnych a historických máp. Následne by bolo možné syntetické spracovanie podľa koncepcie, akou sa spracúva moravská, sliezka a slovenská anojkonymia, a vytvorenie paralelnej digitálnej databázy slovenských terénnych názvov z maďarského územia a jej lexikografické spracovanie buď v osobitnom slovníku alebo ako súčasť slovníka lexiky slovenských terénnych názvov. Digitálne spracovanie umožňuje automatické a rýchle spočítavanie a zoraďovanie údajov v heslách, zobrazenie vybraných údajov na rôznych typoch máp a na internete s možnosťami vyhľadávania v databáze podľa požiadaviek. Na základe určitej funkčnej špecifikácie možno vytvoriť nielen slovník toponymickej lexiky, ale aj klasický toponomastikon, slovník z určitej geografickej oblasti či slovníky podľa jednotlivých druhov anojkoným.

Ďalšou víziou do budúcnosti by mohlo byť prispôsobenie pražskej koncepcie brnianskej a slovenskej koncepcii a ich vzájomné prepojenie. Kompatibilitou jednotlivých digitálnych databáz sa otvoria ďalšie možnosti pri konfrontácii štruktúry pomenovacích sústav českého a slovenského jazyka, čo bude mať význam z hľadiska porovnávacej slovanskej onomastiky. Frekvenciu a distribúciu jednotlivých názvov, apelatívnej a propriálnej lexiky, ktorá bola východiskom pri vzniku jednotlivých topolexém, určitých štruktúrnych typov a javov bude možné zobraziť naraz na celom území Čiech, Moravy, Sliezka, Slovenska a prípadne aj Maďarska. Súbežne s lexikografickým spracovaním toponymickej lexiky by sa potom mohlo robiť atlasové spracovanie vybraných javov s možnosťou pripojenia sa iných krajín do tohto projektu.

VÝZNAM ANOJKONYMIE PRE LINGVISTIKU A INÉ VEDNÉ ODBORY

Význam digitalizácie a lexikografického spracovania anojkonymického materiálu má neoceniteľný význam nielen pre samotnú onomastiku, ale aj pre iné lingvistické disciplíny. Vlastné mená majú rovnaký pôvod ako apelatíva, ale od apelatívnej lexiky sa líšia špecifickými sémantickými príznakmi, funkciami. Základnou funkciou, príznakom proprií je objekt identifikovať, ale zároveň ho diferencovať od objektov daného druhu, triedy. Pôvodná onymická motivácia a lexikálny význam vlastného mena alebo slovného základu, ktorý je dôležitý

pri akte nominácie, t. j. pri vzniku propria, sa stáva v jeho ďalšom fungovaní irelevantný. Mnohé názvy sa odpútavajú od apelatívnej lexiky a postupne sa odsémantizujú a hoci objekty postupne zmenili svoj charakter, ktorý už nezodpovedá apelatívne mu významu slova alebo slovného základu propria, ktorý motivoval ich vznik, ďalej fungujú a daný objekt identifikujú. Nielen v terénnych názvoch, ale všeobecne v propriálnej lexike sa tým archívuje stav vývinu jazyka v období utvorenia daného vlastného mena na určitom území, predovšetkým hláskoslovných, slovotvorných a lexikálnych javov.

Anojkonymia skrýva v sebe apelatívnu lexiku a jej fonetické a morfológické ekvivalenty (napr. *chrib, debra, prt', bara, kopok, hvozď*), toponymické významy (napr. *čelo* ako 'vyvýšenina, ktorá pripomína čelo; vyvýšenina, ktorá má čelnú polohu oproti ostatným vyvýšeninám v najbližšom teréne', *chlm* s významom 'všok') a spôsoby tvorenia (napr. archaické tvorenie vzťahových adjektív slovenčine typu *Brezov peň = Brezový peň, Dubov diel = Dubový diel*), ktoré už v súčasnom jazyku nenájde (porov. Majtán, 1996; Lipták, 1987, s. 194–195). Uchováva sa v nej niektoré špecifické archaické gramatické javy, napr. tvary plurálové tvary lokálu *V lazích, Pri ceriech, Na vrsiech* alebo inštrumentálu *Nad Nivý, Za drahý, Za Potočiný, Medzi Chrastí, Nad Kukučky* ap. (Majtán, 1983c). Prakticky už len z terénnych názvov možno dnes rekonštruovať domácu nárečovú adaptáciu slova *šafraň* v slovenských nárečiach, pretože pestovanie šafraňu a jeho používanie v domácnosti u nás patrí už minulosti a toto slovo takmer vypadlo z bežnej slovnej zásoby (Majtán, 1996, s. 30). Anojkonymická lexika dopĺňa pohľad na vývin slovnej zásoby a poskytuje cenné doklady pri skúmaní vývinu a členenia slovenských nárečí. Dôležitosť názvov neosídlených miest v teréne, ktoré sa používajú iba lokálne, zväčšuje aj to, že tieto názvy existovali v prevažnej väčšine už v 16.–17. storočí a svojou formou poukazujú na to obdobie vývoja jazyka, z ktorého sa ešte v slovenskom jazyku nezachovali súvislé jazykové pamiatky (Blanár, 1965/1966, s. 260).

Výhodou anojkonymie je, že vzhľadom na veľký počet názvov a ich rozloženie v teréne môže zmeniť obraz areálovej distribúcie určitého javu, ktorý je známy na základe výskumu apelatívnej lexiky, a posunúť tým izoglosu alebo izoloxu. Onymický materiál svedčí o tom, že v minulosti mnohé javy prekračovali dnešné nárečové hranice (Harvalík, 2004, s. 42). Areály vlastných mien predstavujú staršiu vývojovú fázu ako dnešné apelatívne areály, a preto onymická izoglosa spravidla vymedzuje rozsiahlejšie územie ako apelatívna izoglosa rovnakého javu (Pleskalová, 1982, s. 151). Napríklad anojkonymá so slovom *borovina* presahujú východnú hranicu areálu apelatív *borovica/sosna* (Majtán, 1991, s. 234, pozri izoglosy na mape). Slovo *hora* vo význame 'kopec, vrch' sa používa na západnom a na východnom Slovensku, ale v najstarších terénnych názvoch je doložené vo význame 'vrch, kopec' aj na strednom Slovensku, napr.

v Gemeri z r. 1243 *Csernohora*, pri Modrom Kameni z r. 1278 *Kamenhora* ap. (bližšie Majtán, 1996, s. 149; rozšírenie p. Habovštiak, 1984, s. 53). Distribúcia prípon apelatívnych pomenovaní miesta *-isko* a *-ište* v terénnych názvoch (napr. *brisko / brište / brvisko, uhliško/uhlište, konopisko/konopište*) zase ukazuje, že prípona *-ište* bola v minulosti produktívnejšia ako prípona *-isko* (Majtán, 2007, s. 40). Apelatívna lexika v anojkonymách, ktorá sa vyskytuje v najstaršej slovenskej toponymii i dnes (napr. *hora, les, vrch, kopec, dolina, priekopa, háj*), zase predstavuje kontinuitu od praslovančiny k najstaršej slovenskej lexike až po súčasnosť.

Na význam a využitie anojkonymického materiálu pre jazykovedu, predovšetkým pre vývin jazyka a dialektológiu, existuje množstvo ďalších príkladov a podnetov. Terénne názvy odrážajú materiálnu i duchovnú kultúru, hospodárske, ekonomické, politické, sociálne, etnické a iné vzťahy a ich vývin, a preto lexika, ktorú obsahujú, poskytuje zaujímavé informácie aj pre iné vedné odbory a má širšie spoločenské využitie. Na využívaní názvov vodných tokov pri hľadaní etnicity a vzájomných súvislostí všeobecne toponomastiky s inými vednými odbormi upozorňoval už V. Šmilauer (1932, s. 24; 1963, s. 122–152). Na vlastné mená ako materiál pre spoločenské vedy poukázal aj V. Blanár (1950, s. 70–95). K. Palkovič (1957, s. 300–301) pri výskumoch na slovenských jazykových ostrovoch v Maďarsku sa tiež zameril na mimojazykové skutočnosti, ktoré sa dajú z názvov získať, napr. uviedol, že sú dokladom sociálnych a triednych pomerov (*Árendárske hoferské*), ukazujú, s ktorými národmi sa obyvatelia stýkali a aké dejinné udalosti prežívali (*Bulgária*), alebo že zo slov *taňa, marasť, tvov* sa dá usúdiť, aké je členenie terénu. Onomastika ako samostatná jazykovedná disciplína najmä pri analýzach mimojazykovej stránky vlastného mena využíva poznatky a metodológie iných vedných disciplín a je úzko spätá s históriou, geografiou, etnografiou, literárnou vedou, sociológiou a ďalšími vednými odbormi. Na druhej strane recipročne poskytuje množstvo zaujímavých informácií a podnetov, ktoré sú užitočné pri výskumoch v týchto odboroch a stáva sa pre ne pomocnou vednou disciplínou.

Niektoré starobylé oronymá a hydronymá umožňujú doplniť poznatky z histórie o pôvodných sídlach starých národov a o ich migrácii tam, kde o tom nie je dostatok správ, napr. pomohli vymedziť najstaršie územie Slovanov vo východnej Európe (Šmilauer, 1963, s. 133–142). Anojkonymická lexika môže potvrdiť alebo doplniť poznatky o dejinách osídľovania Slovenska, napr. apelatíva *grúň, magura, minčol* v názvoch poukazujú na medzijazykové kontakty a prezrádzajú valašskú kolonizáciu, názvy so slovami ako *rižel', tál'* či názov *Štrampľoch* zase odhaľujú nemecký vplyv. V obciach s doloženou chorvátskou kolonizáciou na juhozápadnom Slovensku sa vyskytujú názvy s podobami apelatív *grb, grba*. Význam pre poznanie migračných pohybov má aj analýza náz-

vov v bilingválnych slovensko-maďarských oblastiach v Maďarsku. V. Blanár (1950, s. 73) predpokladal, že v osadách v Maďarsku, kde sú najstaršie terénne názvy slovenského pôvodu, Slováci v čase svojho príchodu nenašli iné obyvateľstvo, čo mu potvrdil aj tvaroslovný rozbor rodinných mien. Na týchto miestach je maďarské etnikum neskoršieho pôvodu. Na druhej strane, ak je pomer slovenských a maďarských názvov opačný, staršie mohlo byť maďarské obyvateľstvo. Na iný kolonizačný postup zase poukazujú terénne názvy napr. v Zagyvapálfalve, kde časť názvov má v obidvoch jazykoch slovenskú formu a teda aj pôvod (*Zimoň, Brezina, Zadok*) a časť maďarskú podobu (*Csókás, Kotyólapos, Dióhegy*), pretože novšia slovenská banícka kolonizácia prišla na miesto, kde sa slovenské a maďarské obyvateľstvo stýkalo už v čase vzniku osady (Blanár, 1950, s. 73).

Výskum a analýza slovenskej a do slovenčiny adaptovanej lexiky a jej fungovania v bilingválnom prostredí v Maďarsku je dôležitá nielen z lingvistického, resp. sociolingvistického, historického, etnologického, resp. iného hľadiska, ale má širší kultúrno-spoločenský a hlavne národnostný rozmer. Môže zohrať dôležitú úlohu pri oživení slovenských tradícií a jazyka v zmiešanom slovensko-maďarskom prostredí, pri udržiavaní a zveľaďovaní kultúrneho dedičstva a uvedomovaní si etnickej príslušnosti a národnostného povedomia pôvodom slovenských obyvateľov v mnohých po jazykovej stránke dnes už značne asimilovaných slovenských komunitách.

Z historických reálií nám anojkonymá ukazujú, ako sa v minulosti rozdeľovali a prideliťovali pozemky (*Diely, Tále*), alebo ako sa získavala a obrábala pôda na pestovanie plodín. Slová *kopaň, kopanica, kopanisko, kapanina* v názvoch vypovedajú o tom, že na týchto miestach sa kultúrna pôda vytvorila kľčovaním a nedala sa orať, ale ju museli kopat' motykou, slovné základy *kľč-, krč-*, na západnom Slovensku *kuč-*, na časti južného stredného Slovenska *kolč-, kouč-* odhaľujú, že na týchto miestach sa pôda získavala vykopávaním pňov a koreňov stromov zo zeme. Názvy so slovami *skotňa, skoteň* môžu prezradiť, kde sa choval dobytok, a názvy objektov, ktoré obsahovali apelatívum *draha*, kade sa vyháňal na pastvu alebo kde sa pásol. Pre poznanie oblastí niekdajšieho pestovania kultúrnych rastlín majú význam názvy ako *Chmeľnica, Chmeľín, Chmelién, Chmeľíneč, Chmeľník, Hmeľník, Konopiská, Konopnice, Vinohrady, Vinohrádky, Vinice, Viničky, Kapustníská, Kapustnice, Kúňaviská, Kuňaviská* (na južnom strednom Slovensku sa pohánka, *Fagopyrum tataricum*, nazýva *kúňava*), *Brište, Brisko* (označuje miesta, kde sa pestovala starobylá kultúrna plodina bar vlašský, *Setaria italica*). Názvy s výrazmi *cúdenica, cúdenisko, súdeň* a ich nárečové varianty odkrývajú miesta, kde sa kedysi čistilo, previevalo obilie (bližšie Majtán, 1996).

Anojkonymá zachytávajú informácie o majetkovo-právnych pomeroch v minulosti, ale i dnes, prípadne len v nedávnej minulosti. Názvy *Špania, Špania do-*

lina, *Španistáne* ap. zachovávajú historickú lexému *špán* vo významoch 'najvyšší kráľovský úradník stojaci na čele stolice, župy' alebo 'príslušník zemianskeho stavu, pán' (Májtan (red.), 2000, zv. 5, s. 653), ale aj to, že tieto objekty patrili špánovi. Názvy ako *Družstevné*, *Farské* tiež ukazujú, komu takto pomenované objekty patrili. Najmä chotárne názvy obsahujú osobné mená najčastejšie v tvaroch substantivizovaných alebo nesubstantivizovaných posesívnych adjektív, kolektívnych posesív alebo zriedkavejšie v genitívnom tvaroch (napr. *Baková*, *Bakove košiare*, *Balkovie hora*, *Adamech dolina*, *Abafího*, *Kručího lúka*), alebo s príponami ako *-ka*, *-ovka*, *-uľa* (*Mikluška*, *Bahnovka*, *Adamcuľa*), ktoré zväčša indikujú niektorého predchádzajúceho alebo súčasného majiteľa. Tieto osobné mená sú ďalším vhodným materiálom pre antroponymický výskum. Anojkonymá môžu uchovávať niektoré priezviská, ktoré sa už v súčasnosti nevyskytujú. Informácie o vlastníckych vzťahoch môžu byť nápomocné napríklad pri hľadaní bývalých či niekedy aj terajších vlastníkov pôdy, ak sú neznámi, z dôvodov potreby majetkových vysporiadaní.

Pre geológov i geografov môžu byť zaujímavé anojkonymá, ktoré charakterizujú členitosť terénu, napr. názvy s apelatívami ako *kopa*, *kopec*, *kopok*, *chopok*, *chopec*, *snoh*, *snož* ap. označujú terénne útvary kopcovitého charakteru. Iné názvy vypovedajú o kvalite pôdy, napríklad názvami s apelatívom *slatina* alebo názvami *Močariny*, *Mokriny*, *Mokrú lúky* sa v minulosti pomenúvala močaristá pôda, barinaté miesto, rašelinisko. Na miestach, ktoré majú v názve slovo *slatina*, sa zväčša vyskytuje minerálny prameň, pretože jeden z významov tohto slova je 'minerálna voda, medokýš, šľavica' (Majtán, 1996, s. 37). Názvy *Baňa*, *Bane*, *Banička*, *Banište*, *Nad baňou*, *Červená baňa* poukazujú na miesta, kde sa kedysi niečo ťažilo a ešte stále by sa tam mohli nachádzať nerastné suroviny.

Štandardizáciou, príp. reštandardizáciou nesídelných názvov sa zaoberá Názvoslovná komisia Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. Štandardizuje názvy nesídelných geografických objektov a špecifických sídelných objektov z územia SR so súhlasom Ministerstva kultúry SR. O štandardizácii názvov vôd, chránených území a krasových javov z územia SR môže rozhodnúť so súhlasom Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva kultúry SR. Doposiaľ sú štandardizované názvy zo základných máp s mierkami 1 : 10 000 a 1 : 50 000, ktoré sú publikované podľa jednotlivých okresoch knižne, ale spracovali sa aj abecedne do digitálnej databázy, ktorá sa priebežne dopĺňa a zatiaľ slúži pre internú potrebu. V súčasnosti sa podľa jednotlivých okresov štandardizujú názvy z lesníckych a katastrálnych máp. Pri overovaní názvov a ich tvarov je už dlhé roky nápomocný zozbieraný toponymický materiál v kartotéke terénnych názvov Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV a oveľa väčšou a prístupnejšou pomocou členom komisie bude pripravovaná digitálna databáza a slovník slovenských terénnych názvov.

Určité indicie nielen v miestnych názvoch, ojkonymách, ale aj v anojkonymách môžu pomôcť pri vyhľadávaní nových archeologických lokalít. Vykopávky na miestach s názvami obsahujúcimi praslovanské apelatívum *chrib*, ktorým sa pomenúvali objekty kopcovitého charakteru ako nevelké vŕšky, hrby, pahorky a ktoré sa na Slovensku nachádza takmer v 100 názvoch (Majtán, 1996, s. 45–46), odhalili množstvo slovanských hrobových, keramických a iných hmotných pamiatok. Napríklad z lokality *Chrib* v Borovciach v okrese Trnava pochádza 104 hrobov z veľkomoravského obdobia a pohrebisko z veľkomoravského obdobia (bližšie Bača, 1991). Archeologické výskumy miest s názvami obsahujúcimi slovo *hrúd*, ktorým sa na dolnom toku Moravy po jej ústie do Dunaja označovali piesočné vyvýšeniny, duny, ktoré zvyčajne pri záplavách ostávali suché a tvorili akési ostrovy, odhalili staré sídliská s neolitickými, halštatskými a hradištnými nálezmi (Janšák, 1966; Majtán, 1996, s. 49–50).

Anojkonymia môže mať informačnú hodnotu pre biológov. Názvy *Jazvec*, *Jazvečia*, *Jazvečie*, *Jazvečia skala*, *Borsuk*, *Borskuky*, *Borsučie* naznačujú výskyt jazveca (v niektorých nárečiach sa totiž jazvec nazýva *borsuk*), čo by mohlo zaujímať zoológov. Pre botanikov by mohli byť užitočné poznatky, že názvy *Sihla*, *Sihlina* označovali nielen vlhké, mokré miesto v teréne, ale aj mladý ihličnatý porast. Názvy *Šafranica*, *Šefranica*, *Šofranica* nepoukazujú len na hláskovú adaptáciu slova *šafan* v nárečiach a niekdajšie miesta jeho pestovania, ale označujú vyššie položené lúky alebo pasienky, kde sa vyskytol požlt farbiarsky (*Arthamus tinctorius*) alebo jesienka obyčajná (*Colchicum autemnale*, v nárečiach nazývaná aj *šafan*, *divý šafan*, *šafranica*). Môžu indikovať žltú farbu hlinitej pôdy, pretože *šafan* sa používal aj ako žlté farbivo. V. Šmilauer (1963, s. 127–128) však upozorňoval, že nie všetky takéto názvy svedčia o súvislom poraste určitého rastlinného druhu v minulosti, pretože názov sa často dával nie podľa všeobecného znaku, ale podľa výrazného, odlišného znaku, pričom mohlo ísť napríklad o jedinú rastlinu svojho druhu na danom území.

ZÁVER

Anojkonymá, terénne názvy zachytávajú rôznorodú toponymickú lexiku. Oronymá sú veľmi staré a ukrývajú slová, ktoré sa používali od dávnych dôb. Ich význam stúpol predovšetkým s rozvojom dopravy a turizmu a názvy mnohých i menších objektov majú širší okruh používateľov. Naproti tomu sa vo všeobecnosti prijíma názor, že chotárne názvy sú mladšie v porovnaní s inými druhmi terénnych názvov a oveľa častejšie podliehajú zmenám. Sú menej ustálené, pretože pomenúvajú objekty, ktoré sa ľudskou činnosťou najviac menia, vyvíjajú a pretvárajú. Napríklad v dôsledku zavedenia kolektívneho hospodárstva sa scelovali polia

a vznikali hony, čím názvy jednotlivých polí zanikli a hon zväčša prebral názov iba jedného z nich, alebo sa napr. pole prestalo obrábať a vznikla z neho lúka, neskôr pasienok. V súvislosti s neskoršími zmenami v poľnohospodárstve nastali aj zmeny v charaktere využívania poľnohospodárskych pozemkov. Polia a lúky z extravilánov zmenami územných plánov predovšetkým veľkých miest prešli do intravilánu a boli rozparcelované na stavebné pozemky. Z mnohých anojkoným sa tak stali ojkonymá, ktoré pomenúvajú administratívne časti miest a dedín. V súčasnosti vplyvom účinkov politicko-ekonomických tendencií a regulácie poľnohospodárstva, ale aj nezáujmom ľudí pracovať v poľnohospodárstve alebo venovať sa farmárčeniu, vo veľkom chovať hospodárske zvieratá, odchodom obyvateľov za prácou do väčších miest a ďalšími ekonomicko-spoločenskými príčinami zaniká používanie chotárnych názvov a povedomie ľudí o nich.

Digitálna databáza a slovník lexiky terénnych názvov sú poslednou šancou, ako predovšetkým chotárne názvy a ich lexiku zachovať budúcim generáciám a utvoriť podklad na ďalší socioonomastický výskum napríklad z hľadiska ich fungovania v komunikácii. Zdigitalizovaný anojkonymický materiál a výsledky jeho analytického i syntetického výskumu budú užitočné pre synchronne lingvistické disciplíny, napríklad pre ortografiu (písanie veľkých a malých písmen v názvoch), ale aj pri ďalšom diachrónnom výskume slovenského jazyka a pre porovnávaciu slovanskú lexikológiu. Nebude však slúžiť len onomastikom a vôbec jazykovedcom, slavistom, ako sme na niekoľkých príkladoch naznačili, ale poskytne cenné informácie historikom, etnológom, sociológom, archeológom, geografom, geológom, biológom, pomôže pri štandardizácii a reštandardizácii geografického názvoslovia, čím bude mať širšie spoločenské a kultúrne využitie. Príspevky s charakteristikou terénnych názvov z určitej lokality sa často stávajú súčasťou popularizačných monografií o jednotlivých slovenských dedinách a mestách, čím prispievajú k rozširovaniu kultúrneho dedičstva medzi širšiu verejnosť a predovšetkým v bilingválnych slovensko-maďarských oblastiach v Maďarsku prispievajú k uvedomovaniu si etnickej príslušnosti a národnostného povedomia.

LITERATÚRA

- B a č a, R. (1991). Toponymia okolia Piešťan z hľadiska archeologického. *Balneohistória Slovaca*, 30, s. 36–56.
- B e l á k o v á, M. (2014). *Hydronymia severnej časti povodia Malého Dunaja*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity.
- B l a n á r, V. (1950). Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení.
- B l a n á r, V. (1965/1966). Akcia súpisu chotárnych názvov na Slovensku. *Slovenský jazyk a literatúra v škole*, 12, s. 259–261.

- Bliča, M. (1996). Toponymia Ondavskej a Toplianskej doliny. Slovensko-rusínske jazykové kontakty v chotárných názvoch. Prešov: Pedagogická fakulta v Prešove–UPJŠ v Košiciach.
- Bohuš, I. (1996). Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier. Tatranská Lomnica: Štátne lesy TANAP-u.
- Čižmárová L. (2007). Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku — digitalizace materiálu a metodologie zpracování. In: A. Ciešlikowa, B. Czopek-Kopciuch, K. Skowronek (red.), Nowe nazwy własne. Nowe tendencje badawcze. Kraków: Pandit, s. 325–333.
- Čižmárová L. (2010). Tvorba elektronického slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Acta onomastica, 51, č. 1, s. 79–93.
- Gałkowski, A. (2012). Aktualizowana lista podstawowych haseł terminologii onomastycznej w języku polskim, <http://onomastyka.uni.lodz.pl/strona-glowna/terminologia-polska> (cit. 25. 12. 2016).
- Habovštiak, A. (1984). Atlas slovenského jazyka. 4. Časť prvá: Mapy. Bratislava: Veda.
- Hladký, J. (2004). Hydronymia povodia Nitry. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.
- Hladký, J. (2011). Hydronymia povodia Dudváhu. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.
- Hladký, J.–Závodný, A. (2015). Hydronymia Žitného ostrova. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.
- Choluj, D. (1992). Onomastika Kysúc. Čadca: Kysucké múzeum Čadca.
- Chrastina, P.–Boľtižar, M. (2011). Vývoj využívania krajiny slovenskej enklávy Šára. In: A. Kováčová, T. Tušková, A. Uhrínová (red.), Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, s. 247–268.
- Goôtšová, A.–Chomová, A.–Krško, J. (2014). Hydronymia slovenskej oblasti povodia Hornádu. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici Belianum, Filozofická fakulta.
- Harvalík, M. (2004). Synchronní a diachronní aspekty české onymie. Praha: Academia.
- Janšák, Š. (1966). Brány do dávnoveku. Bratislava: Tatran.
- Knapková, M. a ďal. [Onomastické oddelení ÚJČ ČSAV v Praze a v Brně]. (1980). Přípravovaný slovník pomístních jmen v ČSR. Zpravidaj Místopisné komise ČSAV, 21, č. 2–3–4–5, s. 184–193.
- Krištof, Š. (1970). Chotárne názvy z Báčskeho Petrovca. Onomastické práce, 3. Praha: Místopisná komise ČSAV, s. 106–114.
- Krško, J. (2001). Terénne názvy z Muránskej doliny. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- Krško, J. (2003). Hydronymia povodia Turca. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela.
- Krško, J. (2005). Spracovanie hydronymie Slovenska. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela.
- Krško, J. (2008). Hydronymia povodia Hrona. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela.
- Krško, J. (2009). Niekoľko poznámok k termínom anojkonymum a terénny názov. Slovenská reč, 74, č. 6, s. 357–361.
- Krško, J. (2011). Hydronymia horného povodia Váhu. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela.
- Krško, J.–Velička, D. (2011). Hydronymia povodia Kysuce. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied Univerzity Mateja Bela.
- Kustárová, R. (2011). Doma v kraji. Zemepisné názvy v Dabaši-Šáre — intravilán. In: A. Kováčová, T. Tušková, A. Uhrínová (red.), Materiálové príspevky ku kultúre a spôsobu života v Dabaši-Šáre. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, s. 234–247.

- Lipták, Š. (1987). Pomenovania častí tela v slovenskej toponymii. In: M. Majtán (red.), IX. slovenská onomastická konferencia (Nitra 26.–28. 6. 1985). Zborník referátov. Bratislava: Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, s. 194–195.
- Majtán, M. (1976). Základná slovenská toponomastická terminológia. In: M. Blichá, M. Majtán (red.), Zborník materiálov z 5. zasadnutia Medzinárodnej komisie pre slovenskú onomastiku a 5. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 3.–7. mája 1972). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, s. 113–116.
- Majtán, M. (1983a). Slovníkovo-areálové spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov. Slovenská reč, 48, č. 4, s. 190–206.
- Majtán, M. (1983b). Spracovanie lexiky slovenských terénnych názvov. In: K. Rymut (red.), Geografia nazewnacza. (Materiały z VII konferencji Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów i II posiedzenia Komisji Onomastycznej Komitetu Językoznawstwa PAN, Mogilany, 23–25 IX 1980 r.). Wrocław: Ossolineum, s. 29–36.
- Majtán, M. (1983c). Využitie vlastných mien pri vyučovaní dejín slovenského jazyka. In: K. Habovštiaková (red.), Miesto historicko-jazykovedných disciplín. Zborník Pedagogickej fakulty v Nitre. Nitra: Dekanát Pedagogickej fakulty v Nitre, s. 65–82.
- Majtán, M. (1985). Projekt a zásady spracovania Hydronymie Slovenska. Zápisník slovenského jazykovedca, 2, s. 15–17 [tézy prednášky konanej dňa 28. 11. 1984 v pobočke Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Prešove].
- Majtán, M. (1987). Slovenská hydronymia v slovanskom kontexte. Zápisník slovenského jazykovedca, 1, s. 14–16 [tézy prednášky konanej dňa 16. 12. 1986 v Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV v Bratislave].
- Majtán, M. (1991). Slová *bor*, *borovica*, *sosna* v slovenských terénnych názvech. In: S. Gajda (red.), Onomastyka. Historia języka. Dialektologia. Księga pamiątkowa ku czci prof. dr. Henryka Borka (1929–1986). Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Powstańców Śląskich w Opolu. Językoznawstwo, 13. Warszawa–Wrocław: PWN, s. 233–235.
- Majtán, M. (1996). Z lexiky slovenskej toponymie. Bratislava: Veda.
- Majtán, M. (2007). Podnety onomastyky pre dialektológiu. In: L. Dvornická, M. Smatana (red.), Tradícia v slove, slovo v tradícii. Inšpiratívny Jozef R. Nižnanský. Bratislava: Veda, s. 39–40.
- Majtán, M. (red.) (2000). Historický slovník slovenského jazyka. Zv. 5: R–Š. Bratislava: Veda.
- Majtán, M.–Rymut, K. (1985). Hydronimia dorzecza Orawy. Wrocław: Ossolineum.
- Majtán, M.–Rymut, K. (2006). Hydronymia povodia Oravy. Bratislava: Veda.
- Majtán, M.–Žigo, P. (1999). Hydronymia povodia Ipl'a. Bratislava: Kartprint.
- Matejčík, J. (1976). Z mikrotoponymie Novohradu. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta Banská Bystrica.
- Matušová, J., a kol. (red.) (2005–2009). Slovník pomístních jmen v Čechách. Zv. 1–5. Praha: Academia.
- Mihalovič, A. (1987). Zemepisné mená Čívu. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Olivová-Nezbedová, L. (1995). Soupis pomístních jmen na území Čech v letech 1963–1980. In: L. Olivová-Nezbedová a d'al., Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest, Praha: Academia, s. 35–51.
- Olivová-Nezbedová, L.–Malenínská, J. (2000). Slovník pomístních jmen v Čechách (Úvodní svazek). Praha: Academia.
- Olivová-Nezbedová, L.–Matušová, J. (1991a). Index lexikálních jednotek pomístních jmen v Čechách, Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV.
- Olivová-Nezbedová, L.–Matušová, J. (1991b). Retrográdní index lexikálních jednotek pomístních jmen v Čechách, Praha: Ústav pro jazyk český ČSAV.
- Olivová-Nezbedová, L. a d'al. (1995). Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest. Praha: Academia.

- Ondruš, Š. (1986a). Balaton a Pleso. Nové slovo, príloha Nedef'a, 27. 11., s. 2.
- Ondruš, Š. (1986b). Pleš a Piliš, Spiš a Sepeš. Nové slovo, príloha Nedef'a, 4. 12., s. 2.
- Palkovič, K. (1957). Z vecného slovníka Slovákov v Maďarsku. In: J. Štolc (red.). Jazykovedné štúdie, 2. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, s. 198–353.
- Pleskalová, J. (1982). Príspevek k zemepisným diferenciam v nárečí a mikrotoponymii. In: Lamprecht, A. a kol. (red.), Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Brno: Řada jazykovědná A 30, s. 149–154.
- Pleskalová, J. (1983). Anoikonymická a dialektologická mapa. In: M. Majtán (red.), 8. slovenská onomastická konferencia. Banská Bystrica–Prešov (Dedinky) 2.–6. 6. 1980. Zborník materiálov. Bratislava–Banská Bystrica–Prešov: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV–Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici–Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Prešove, s. 93–97.
- Rymut, K.–Majtán, M. (1998). Gewässernamen im Flussgebiet des Dunajec/Nazwy wodne dorzecza Dunajca. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.
- Šiňáková, L. (1996). Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej. Prešov: Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika.
- Stanislav, J. (1948). Slovenský juh v stredoveku. 1.–2. zv. Martin: Matica slovenská.
- Svoboda, J. a ďal. (1973). Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 14, č. 1, s. 1–280.
- Svoboda, J. a ďal. (1983). Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.
- Šipková, M. (2010). Pomístní jména a jejich zpracování ve Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Acta onomastica, 51, č. 1, s. 48–78.
- Šmilauer, V. (1932). Vodopis starého Slovenska. Praha–Bratislava: Štátna tlačiareň v Prahe [nákladom učenej spoločnosti Šafárikovej].
- Šmilauer, V. (1963). Úvod do toponomastiky. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Šrámek, R. (1972). Toponymické modely a toponymický systém. Slovo a slovesnost, 33, s. 304–317.
- Šrámek, R. (2010). Soupis pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku, jejich znaky, příprava a koncepce lexikografického zpracování (v letech 1964–1993). Acta onomastica, 51, č. 1, s. 10–47.
- Valentová, I. (2009a). Anojkonymum alebo terénny názov? Slovenská reč, 74, č. 1, s. 31–34.
- Valentová, I. (2009b). Ku koncepcii pripravovaného Slovníka slovenských anojkoným. Slovenská reč, 74, č. 5, s. 283–291.
- Valentová, I. (2013). Výskum a spracovanie anojkonymie v Česku, na Slovensku a v slovenských enklávach v Maďarsku. In: A. Kováčová, A. Uhrinová (red.), Slovenský jazyk v menšinovom prostredí. Békešská Čaba: Výskumný ústav Celoštátnej slovenskej samosprávy, s. 116–128.
- Valentová, I. (2014a). Zo zásad koncepcie spracovania lexiky slovenských terénnych názvov. In: A. Gałkowski, R. Gliwa (red.), Mikrotoponimia i makrotoponimia, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, s. 155–165.
- Valentová, I. (2014b). Výstavba heslových slov slovníka lexiky slovenských terénnych názvov. In: S. Ondrejovič, L. Satinská, J. Vrábl'ová (red.), Štefan Peciar a moderná lexikografia. Bratislava: Veda, s. 280–296.
- Valentová, I. (2016). Slovenské terénne názvy vo Vaňarci v Maďarsku. Acta onomastica, 55, s. 315–331.
- Závodný, A. (2012). Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave.

SUMMARY

ANOIKONYMY IN A SOCIAL AND CULTURAL CONTEXT

The article explores the characteristics of the digital lexicographical processing of Slovak anoikonyms (minor place names). It also addresses the significance of the results of analytical research on anoikonymic lexis and its synthetic processing in the digital dictionary for linguistics, especially in the research of language development and dialectology, for the standardization of geographical names and for other scientific disciplines, as well as wider cultural and social use.

Key words: anoikonym (minor place name), lexis of anoikonyms, digital database, dictionary, computerized processing, cultural and social use